

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Советинин органы

1925 чылда
Удмуртстанга

1963 ч.
М А Й
15
СРЕДА
№ 114 (5518).

Өртээ 2 көп,

Москваның чаа тудуунун, Чаарты тургузуушкунунун районун Н. С. Хрущев көрүп чораан

СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүдөиниң Даргазы эш Н. С. Хрущев Москвага чорудушкун кылгаш, найысмаалдык тудуушкунун, чаарты тургузуушкунун чорудуулары-биле танышкан.

Н. С. Хрущевтун болгаш олу удеп чораан кижилериниң олурган, кыры ажык машина Арбатче хал чорупкан. Аңа барган, Никита Сергеевич чаа Арбаттын дериникини канчаар чоруп турарын тодаргай сонургап көргөн болгаш тудуг шөдүңгө архитекторлар-биле, телевидектилер-биле, районун хей салың чурттакчылары-биле чуттаалашкан. Ол чутула кудумчутун келээ уедиге тудууларынын макелин аңа көргүскен болгаш кызыл байынар тудар бодун турарын чуттаалаан. Улуг эвес аг-бүдөлдерге ачыллар бажыды хевирлик бажынарны көвүдөдү турары Н. С. Хрущев сүмөлдөргөн болгаш чаа кудумчуга транспорттун, чаага кижилериниң шимчешкинин канчаар эки организацияга чогур дээринин дугайында бодун чуттаалаан.

Тура халышкын шөдүңгө барган, Н. С. Хрущев Москва организацияларын тывелдиз санадыр көргөн болгаш янзы-бур дөңсөөдөргө транспорт каржы эртер черлерини дерин, Садвое дээрбонини ол халышкын чорудууга бүгү утга-

нышкынардан үзүктөл чок шимчешкини организацияга чогур-дур деп чуттаалаан.

Оң соонда Горький кудумчузунга 10 кыт чаа ачыллар бажыны тудар деп турарын дугайын Н. С. Хрущевка илеткен.

Манек шөдүңгө келгеш, Никита Сергеевич машинадан үгөш, Свердлов шөдүңгө барган. Ол аразында москвачылар болгаш дашыкы туририн аңа ийг байыры черин турган. Совет чазактын баштыны билдешкен, өөрүшкүдү чутта-соот чагылашкан турган.

Хоорайнын тывүңгө—Манек шөдүңгө болгаш Манек кудумчузунга, Маркс проспектинин, Пушкин кудумчузунга, Свердлов шөдүңгө, Петровкага транспорт шимчешкинин чорукчулар дугайында алзон хей сүмөлдөргөн Н. С. Хрущев берген. Москвага транспорт шимчешкини организацияларын кол планын кылды тургузуушкунун эржек чуттаалаанын дугайында бодуны ол чуттаалаан.

Чаа Черемушкаларга барган оруттал, Дорогомилоскинниң химия заводун чаны-биле эртер бар чораан, Н. С. Хрущев ол бугурунениң чаарты тургузуушкунун дүргөдөргө херек деп демделгөн. Ол чорук химия продукциянын бугурунени чоруктан үндүрүп чорудуушкунун болгаш

хоорайнын агаар бассейни кадык-шылдарынын арганын бээр.

Чаа Черемушкаларга барган, чаа планнашкынның панел бажынарнын бугуру-биле эртер тургузуушкунун ову шөдөдө-шынчилел кварталды көргөн. Панелдерин тудуштурган черлерин эки кылганын, конструкцияларын чаа кезектерин болгаш каастап кылды материалдарын Н. С. Хрущев көргөн болгаш шуудула шугуварына белеткен бажы эт-севииниң база ажиктерин эки шындалым демделгөн, тудуун ик дустриализациянын улам ийиң бедириниң, а ол ышан каастала кезектерин заводтарга кылдырып шындалым ажиктерин дугайында алзон чазалаарын ол чуттаалаан болгаш үнелиг сүмөлдөргөн.

Ажыкчынар-биле, бригадирлер-биле, инженерлер-биле чуттаалашкан, Никита Сергеевич тудуушкунун амты денелди чокта чаа турганга бажынын кам-да кижилер бригада туду шап каар-дыр, а мурунда оңу чүс-чүс ажыкчынар туду турган болгай.

Чаа Черемушкаларын чурттаачылары Н. С. Хрущев-биле бесөдө эсинде ажыкчы чоннар дугайында улуг, доктамап сөгүш салышкынын дөш, чуртка чурттаага тудууну улуг-биле калбарып чоруктаны дөш, партияга, оңу Ленинни Топ

Комитетинге, Совет чазакка ийиң-биле өөрүп четтиргенин илереди турганнар. Боттарынын районун найысмаалага үдөлгөргө район кылды кылдырып олар Никита Сергеевичке азаан.

Кооперативниң чуртталга тудуун улам-на дүргөдө-биле дөгүдөргө эржек чуттаалаан Н. С. Хрущев онзапал демделгөн. Кат-чимистиг мынтарын Москвада ийиң тарып олурткан, ийиң-даа азырын багы организмизацияга холбаштыр шүгүмчүдөдүгү чазалаан ол кылганын, а ол ышан каастала кезектерин заводтарга кылдырып шындалым ажиктерин дугайында алзон чазалаарын ол чуттаалаан болгаш үнелиг сүмөлдөргөн.

Ажыкчынар-биле, бригадирлер-биле, инженерлер-биле чуттаалашкан, Никита Сергеевич тудуушкунун амты денелди чокта чаа турганга бажынын кам-да кижилер бригада туду шап каар-дыр, а мурунда оңу чүс-чүс ажыкчынар туду турган болгай.

Чаа Черемушкаларын чурттаачылары Н. С. Хрущев-биле бесөдө эсинде ажыкчы чоннар дугайында улуг, доктамап сөгүш салышкынын дөш, чуртка чурттаага тудууну улуг-биле калбарып чоруктаны дөш, партияга, оңу Ленинни Топ

Уш шак хире үргүтүдүдө Москвага чорудушкунга Н. С. Хрущевту СЭКП МКХ-ниң бирги секретары Н. Г. Егоревич, Моссоветтик күс-комунун даргазы В. Ф. Прохоров, СЭКП ТК-нын тудуу кидинини эргелекчи В. П. Абылов болгаш ССРЭ-ниң Күртүдүтүмун даргазын ораакалашкан, Москва хоорайнын кол архитектору М. В. Посохин олар удеп чораан.

СЭКП ТК-да

СЭКП ТК-нын ээлчеглиг Пленумунун чыылдырар хуусаазын бо чылдын июнь 18-че сонгаарлар дугайында шитпирни СЭКП ТК 1963 чылдын май 3-те хүлээп алган.

ССРЭ-НИҢ КЫЗЫЛ КРЕСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ЧАРТЫК АЙ НИИТИЛЕДЕРИНИҢ БЕШКИ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ СЪЕЗДИНИҢЕ

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитеди бистиң чуртувустун Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык ай ниитилелдериниң бешки Бүгү-эвилел съездиниң делегаттарына болгаш ниитилелдериниң бүгү келгилериниң байр чедиреп тур.

Бодоунуң хүрээлинде 50 миллион ажык кижини каттыштырган совет Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык ай ниитилелдериниң чонун ордузунга санитар-кадыкшылга хемчелерин чорудар болгаш медицина база гигиена билдирген пропагандалаар талазы-биле кадык камгалал органдарына илениктей дузаалыг турар.

Совет Кызыл Крест — тайбың дөш илениктей демселчи. Делегет организацияларын ажыкмага бодоунуң киржилгези-биле болгаш дыка хей чурттарың кызыл кресттериниң национал организациялары-биле харылааны тудуу, совет Кызыл Крест удустар аразына бот-бодун билчир чорукту ажыкмагерлер болгаш найраалды бижылаарыга дузаалп турар.

Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык ай ниитилелдериниң келгилерини медицина ажыкмакчылары-биле сыйры кады амылап тургаш, боттарыниң чаагай ажил-чорудууларына чаа-чаа чедишкениниң чедип алар дээринге бузурун СЭКП Төп Комитеди өлөргөйел тур.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ.

Чоннун амыдырал хандырылгасы

Совет кижиниң дугайында сөгүш салышкынның партия бодоунуң ажил-чорудууларының тывүңгө тургузуу, «бүгү чүвени кижиге, оңу чаагай чоругуна!» деп өндүр улуг додуну улугуруда бодоуну кийгээр кылдыр көрүп турар. Хоорайнын болгаш көдөниң ажык-ишчилелдериниң амыдырал-чуртталганы улам-на байлак чаагай, каас-шынчыл болгаш дөш, бисте бүгү чүдөдери тургусан болгаш моон сонгаар-да кылдыр дээрин совет кижилер эки билер. «Ам бүгү чонун: амылчынар, тараачынар, интеллигенциянын чаагай чорун дүргөндөдериң бүгү аргалар бар» деп СЭКП-ниң Программасында оңу чуртаалаш айтыр турар.

Бүгү чурттааган дег, бистиң Тыва АССР-де чонун амыдырал хандырылгасына холбашкан чаа-чаа албан черлери, мастерскаялар улам көвөдөш база чонун калык херектел бараннарнын ассортментини калбарып, шылары бедей турар. Республикада амыдырал хандырылганың тускай эргеледин тургускан, оңу эргезинде Кызыл хоорайнын, районнарнын үлөтүр комбинаттары болгаш еске-да албан черлер кирген.

Кызыл үлөтүр комбинаты чонун амыдырал хандырылгасына холбашкан чамдык чутула хемчелериниң аң эргезин: хоорайнын ачы-аңгы черлеринде хеп даарыныын, септериниң, арылгал-аштарынын, чүтүрүнүн, а ол ышкы иди, шак септериниң талазы-биле чагытлар хүдөөп алыр пунктуларын ажыккаалаан. Септерди өдөөл-херекселдерини чурттакчыларын бажынарныга хүдөөп, дедир чедирин бээр хемчелериниң ап турар. Хоорайга удавас хеп чүрү машина, мотоцикл, хеп базар ийилер, электр херекселдер болгаш еске-даа чүдөдөр септер мастерскаяны ажыдар.

Чадаанын, Сары-Септин, Шагаан-Арыгын үлөтүр комбинаттары көдөш чонга чөдө бергеш, чагытлар хүдөөп алыр, кылдынын соонда оңу ээлдеринге чедир талазы-биле ажыкмагер чорудуу турар. Ол болза мынчаларга дыка таарымчалыг аварган. Каа-Хемде эш Бархатов дараалаан Ленин аттыг колхозтун баштары чери Сары-Септин райлетпүү комбинатынын хеп бажар мастертерин бодоунуң машиназына олурткан, өй-өйдө малчынарче чорудуу, оларнын чагытларын кылып бээр ажыды организацияп турар.

Чонун амыдырал-херекселдерин хандырып улам ажыкмагериниң дугайын чуттаалашылаан РСФСР-ниң Дээди Советиниң алдыгы чыгышын бирги сессиязының база СЭКП Тыва обкомунун V пленумунун соонда чер-терде партия, совет органдар ол чутула айтырыже хүн бүрүнүң кичээлиниң салып турар апарганнар. Ийиң айтырыларын барык-ла партиянык бүгү район комитеттериниң база СЭКП хооркомунун пленумунарга болгаш Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Таңды, Каа-Хем болгаш еске-даа райүүскамнарнын хурдаларына чуттаалашкылааш, тодаргай хемчелерин амылап кылган болгаш оңу боттандырып турар.

Малчынарнын амыдыралың чаагайжыдарына холбаштыр Чөөн-Хемчиктин парткомун болгаш райүүскамнарнын бажынарны чамдык чутула хемчелериниң аң эргезинде Кызыл хоорайнын, районнарнын үлөтүр комбинаттары болгаш еске-даа албан черлер кирген.

му чутула хемчелерин боттандырып турар. Ол дугайында тускай арынын эртерен воскресеньде «Шыңга» пардаан.

Ажыкчы чоннарнын амыдырал хандырылганы улам ажыкмагер бүгү аргалар, эржек чутула чүдөдөр бисте бар. Аңа четчир салың аш-херектин, техниканы, калдырларны күрүнө берип турар. Ыңчалза-да ол амылды чер-терде организацияп турарында база чонун амыдырал хандырылганың культуураын бодолорунда улуг четтештер бар.

Туран, Чадаана, Шагаан-Арыг ышкы бистиң өзүп турар хоорайлары-выста белин амыдырал хандырылганы эржек чутула мастерскаялар болгаш еске-даа чүдөдөр амылгыча чедир тургустунаан. Чикээ, Чадаанада даарыялга машиназы, мотоцикл, шак септер мастерская, а Туранда чурук тырттар чер чогунда ийиң чамдык хуу кижилер ажыкмагер чамдык чутула хемчелерин боттандырып турар. Ол дугайында тускай арынын эртерен воскресеньде «Шыңга» пардаан.

Ол-ла хүн куба аалчылар болгаш оларын удеп чоруп кижилер Красноярскиге жүкүлү чорупкан.

КРАСНОЯРСК. (СЭТА). Социалистг революциянын Чаңгыс ай партиязынын Национал удууртууларынын бирги секретары, Куба Республиканың Революстуг чазанын премьер-министр Фидель Кастро Рус болгаш өйд өөрү май 13-те Братскиге чедип келген. Оларны аңа байырлаалды-биле, чүрөктиң ханымыдан хүдөөп алган.

Кубадан келген аалчылар Братскиниң гидроэлектростанциязыга барып чораан. Совет-куба найраалды аңа болган митингизинге Братскиниң оң-он мун тудуушкуну көргөшкөн. Фидель Кастро чүвө чутаалаарга, сибирьшалер ийиң-биле утгаан.

Ол-ла хүн куба аалчылар болгаш оларын удеп чоруп кижилер Красноярскиге жүкүлү чорупкан.

КРАСНОЯРСК. (СЭТА). Социалистг революциянын Чаңгыс ай партиязынын Национал удууртууларынын бирги секретары, Куба Республиканың премьер-министр Фидель Кастро болгаш еске-даа куба өшгөр тускай самолёт-биле ол-ла хүн Красноярскиге чедип келген.

Аэродромга аалчыларын партиязынын Красноярск үлөтүр крайкомунун бирги секретары В. Ф. Газрилов-Подоляк, Красноярск көдөш крайүүскамунун даргазы П. Ф. Морозов, ажыкчы чоннар үткүп алган.

Совет Кызыл Крестин V съездизи

МОСКВА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык ай ниитилелдериниң бешки Бүгү-эвилел съездиниң Эвилелдер Бажынын Колонналыг амылга май 13-те ажыгыткан. Оң амылгында бир му ажык делегаты, а ол ышкы Болгариядан, Венгриядан, ГДР-ден, Моолдан, Польшадан, Румыниядан, Чехословакиядан келген аалчылар киржин турар.

СЭКП ТК-ның секретары В. Н. Титов Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының Төп Комитетиниң съездине байырып номчаван.

1959—1962 чылдарда ажыктын дугайында өткөт өлкөдөдө Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык ай ниитилелдериниң Эвилелиниң күсүкүмөтүл даргазы профессор Г. А. Митров кылган.

Фидель Кастро Сибирь биле танышып турар

БРАТСК. (СЭТА). Социалистг революциянын Чаңгыс ай партиязынын Национал удууртууларынын бирги секретары, Куба Республиканың Революстуг чазанын премьер-министр Фидель Кастро Рус болгаш өйд өөрү май 13-те Братскиге чедип келген. Оларны аңа байырлаалды-биле, чүрөктиң ханымыдан хүдөөп алган.

Кубадан келген аалчылар Братскиниң гидроэлектростанциязыга барып чораан. Совет-куба найраалды аңа болган митингизинге Братскиниң оң-он мун тудуушкуну көргөшкөн. Фидель Кастро чүвө чутаалаарга, сибирьшалер ийиң-биле утгаан.

Ол-ла хүн куба аалчылар болгаш оларын удеп чоруп кижилер Красноярскиге жүкүлү чорупкан.

КРАСНОЯРСК. (СЭТА). Социалистг революциянын Чаңгыс ай партиязынын Национал удууртууларынын бирги секретары, Куба Республиканың премьер-министр Фидель Кастро болгаш еске-даа куба өшгөр тускай самолёт-биле ол-ла хүн Красноярскиге чедип келген.

Аэродромга аалчыларын партиязынын Красноярск үлөтүр крайкомунун бирги секретары В. Ф. Газрилов-Подоляк, Красноярск көдөш крайүүскамунун даргазы П. Ф.

Чаадын келген агаар-бойдуустуң байдалы чакы хуу ажылыдарын руударына таарымчалыг болуп турар. «Суклак»-«Кок-Тей», «Энегес» совхозтарын болгаш эйиң хей колхозтарын механизаторларын күжүндөшкөн амылгыча, ол амылгыча културалык доосканнар, а оларнын чамдыктары оңу планда ажып тарып турарар. МАЙ 14-КЕ ЧЕДИР РЕПУБЛИКАДА НИИТИЗИ-БИЛЕ ЧАЗЫН ЧАРЫП ТАРЫП КУЛЬТУРАЛААРНЫ ТАРЫЛГАЗЫНЫҢ ПЛАНЫ 41 ХУУ, ОҢ ИШТИНДЕ ТАРАА КУЛЬТУРАЛААРЫНЫҢ — 51, КЫЗЫЛ-ТАСТЫҢ—61 ХУУ КҮУ-СЕТТИНГЕН. Эки хуусаалар эртал турар болза-даа, тарылганын, малагын кызыл-таст, чочак-тараа тарылганын темпиз эртерен чылдагызында куду болуп турар.

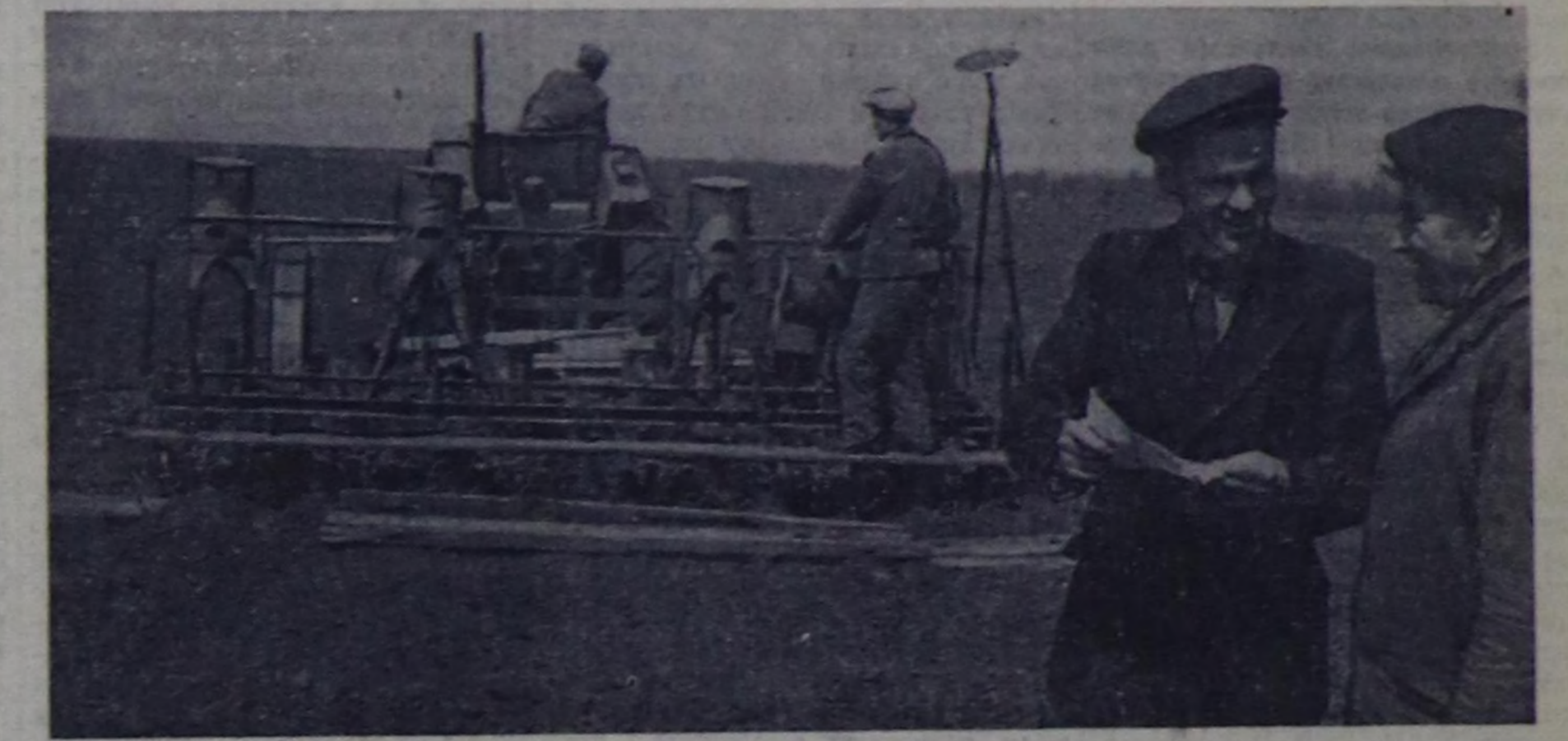
ЧӨӨН-ХЕМЧИК БУДУРУЛГА ЭРГЕЛЕДИНИҢ АЖЫЛ-АГЫЛАРЫ ЧАСКЫ ХОВУ АЖЫЛДАРЫНГА БИРГИ ЧЕРДЕ ЧОРУП, ЧАЗЫН ЧАЖАР КУЛЬТУРАЛААРНЫ ПЛАНЫН 45 ХУУ, ОҢ ИШТИНДЕ ТАРАА КУЛЬТУРАЛААРЫНЫҢ — 57,6 ХУУ КҮСЕТКЕН. Тывага хову ажыкмагер оларнын бир даагырында үнгөн билдиргилер турар. Тапмың бугурулге эргелединиң ховуларынын ажыл-ишчилери чакы хову ажыкмагер элзон озадалп кире турар. Ыңчалза-даа олар чөөн-хемчиктериниң соондан ызырты чоруп, чазын чажар культууларын планын 39 хуу, а тараа культууларынын—46 хуу күсөткөнгөн.

«Өк» совхозтун механизаторлары болгаш тараажылар чакы хову ажыкмагерини темпизин күштелдирип, тараа культууларынын тары-

Тываның авиаторларына улуг шаңнал

Хамааты агаар флотунда дөгүдөргө ачы-хавыазы болгаш ухар чуу техниказын чедишкенин шигөөдөргө алганы дөш, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму 1963 чылдын апрель 16-да Чарлы-биле Хамааты агаар флотунуң 740 ажыкмакчыларын орденер болгаш медальдар-биле шаңнаан.

- Күш-ажылдың Кызыл Тул ордени-биле
Покатило Степан Афанасьевич — каттышкан ухар чуу кезөөнүң командир.
- «Хүндүлөдүң демдээ» орден-биле
Чимит Чили Санчилов — ухар чуу кезөөнүң командир.
- «Күш-ажыкчы шыгалар дээш» деп медаль-биле
Авдеев Виктор Иванович — ухар чуудакчы улуг теханги.

Украинаның муруну чүгүнүң бугурулге эргеледине кукуруза тарылганын чорудуп турар. Одесса областың Беляевскиниң бугурулге эргеледине үзүшүн ажыкмагерлер «Санаа колхозтук шөдөдөрлөдө чакы амылдар килин тудуктур турар.

Машинамы дүргө чорудуп турар механикаторлар белик бугурулгуду ажылап турар.

МУРУНКУ: кукуруза тарылганын муруну озурулга комплексиг бригаданың бригадир И. И. Чабаненко (оң талда), парторганизация секретары Н. П. Шарский. Фото А. ФАТЕВТИН.

СЭТА-нын фотохрониказы.

Кукурузаның чаагай дүжүдү дээш

ЧАДАНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районунуң комсомолчу-аныяктары бо чылдын 8650 гектар кукурузанын ногаан масаазын мал чеминге белеткен. Тарылгата белеткен ажылыдарын районунуң ажыл-агыйларында комсомолчу-аныяктарын 90 ажык кукурузачыларын 22 эвеналары чорудуп турар.

Кукуруза шөдүнүң чөмүшчилдигерин «Сүт-Хөл», «Чыра-Бажы» совхозтарыны «Большевик», Ленин аттыг колхозтарыны кукурузачылары эки чорутуулаан.

Ийиңги «Сүт-Хөл» совхозтун кукурузачылары шөдөргө 5000 тонна өдөк төгөрин 5200 тонна кылдыр күсөткен.

«Большевик» колхоз кукуруза шөдүн тарылгата база-ла эки белеткен. Эвено удууртукчулары Чолаа Кара-Сал, Ондар Хүреш-оол олар план — Суугаар 750 гектар шөдү белеткери организацианар. Кукурузачылар Монгуш Оолак, Буулар Сенди олар хүн бүрүнүң ажыл нормазын бүдүн чартык болгаш ийи каттап ажыр күсөдип турарлар.

Ам база негеп тур бис

Улуг-Хем районунуң «УТКА 25 чылды» совхозунун Кара-Дыт болза Арыскан салбырынык кол хараалачи чери. Аңа чык бурду ажылдап келген механизаторлар хову турлаан таарымчалыг кылдыр тургузарын, аңа столовал, чурттар бажын, кызыл бугу тударын үргүлчү негеп келгенер.

Совхозтун дирекция чөри, партия организациязы, ажыктын комитеди материалдыг чүдөдери бугуруп турар кижилер дугайында сөгүш салдыр үе ам келдөөн чүвө бе?

СЭКП-ниң XIX съездин атыг кол-Т. НОНГАР.

Республикада часкы тарылганың чоруп турары

(1963 чылдын май 10-га чедир хуу-биле)

Районнар	Бүгү тараа-бобы культуулары	Оң иштинде кызыл-таст	Чочак-тараа	Чигир сөккөдөш
Барыш-Хемчик	85,1	94,4	38,3	—
Чөөн-Хемчик	54,6	77,5	63,9	11,6
Улуг-Хем	26,6	35,3	54,5	—
Чөөн-Хемчик эргеледи	48,2	61,3	54,8	4,0
Каа-Хем	38,8	41,2	76,5	—
Таңды	21,5	27,1	25,2	15,4
Бир-Хем	13,5	12,8	76,5	—
Таңды эргеледи	23,5	28,1	46,5	7,4
Өвүр	92,0	145,8	96,0	—
Тес-Хем	37,3	60,9	20,9	—
Тес-Хем эргеледи	42,0	66,8	24,8	—
совхозтар:				
«Барлык»	102,2	101,2	118,0	—
«Шекпээр»	100,5	108,3	—	—
«Чыраа-Бажы»	74,3	109,7	100,0	—
«Сүт-Хөл»	71,4	86,6	50,0	—
«Тээди»	53,1	66,7	31,0	—
«Суклак»	50,5	69,9	—	—
«Тес-Хем»	39,4	63,2	—	—
«Кок-Тей»	86,2	54,7	31,6	100,0
«Найрал»	33,8	83,2	—	—
«Энегес»	29,6	45,0	68,7	—
«УТКА 25 чылды»	22,8	28,4	6,9	—
«Межегей»	19,8	21,8	—	—
«Тыва»	17,8	25,5	3,3	—
«Улуг-Хаз»	9,6	21,6	—	—
«Тыва»	5,5	7,3	5,6	—
Дуржугла станциязы	1,9	—	49,7	—

Республиканың ажыл-агыйлары чазын чажып тарып культуулар тарылырын планын ийиңгиз-биле 26,5 хуу, оң иштинде тараа-бобы культууларынын—33,3 хуу, кызыл-тастын—40,3 хуу, чигир-тараанын—22,3 хуу, чочак-тараанын—47,6 хуу, чигир сөккөдөшүмүн—4,8 хуу күсөткен.

ДОПЧУ ДЫҢНАДЫ

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун секретарының хүдээлгезин күсөдирин депутат эш Кыргыз Надыловниң ДИИГАГА хуу-лаады дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиуму доктаал хүлээп алган.

Өске ажык шылжанын барымта-лааш, депутат эш Сергей Хочекович КРАСНЫНЫ Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумун

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга уткуштур

Политиктиг агитацияны улам сайзыраңгайжыдар

Совет Эвделияни Коммунист партиянынын ХХII съездин коммунист бистин чуртувуска туруп тургузарынын өндүрүлүшү сорулга совет улузун мурнуга салган. Бо эчир сорулганын чегин алып төлөө, бот-боттарынын аралдык тулду харылзаалык чыгуу айтырылган: коммунисттерин материал-техниктик баазаын тургузарын, коммунисттерин нийетин харылзааларын демирлеп тургузарын, коммунисттерин нийетиндеги бугу тала-биле дески сайзыраңгай кижини кижилерини совет улуз шийтирээр журут.

Партиянын ХХII съездин, анда хулаа алынган СЭКП-нин Программасы коммунисттерин калба-биле тургузарынын сорулгаларын чүгө тодарак аяк аяк оюн-биле чегерелтир ол сорулгаларын практика кырында боттандырышынын тодарык оруктарын, аргаларын болжол чыгуу чектестерин база айткан. Хей миллион совет кижилерини чогаалдык болжол тургузуучу күш аяк-биле чегерелтир, партиянын идеология аяк-биле коммунист тургузуучуларын үндөп айтырылганын шийтирээрини база бир өң чыгуу чегерелтир деп, бистин партияны санап турар.

«Коммунисттер тилеги дээр демиселге идеология аяк-биле улам ичүүлүк фактор болуп бар чоору» деп, СЭКП-нин Программасында айткан. Шынаында, күш-ажал кижилерини алдында, максатлынын керээ апарган, кижини мөчүтүр, дорамчалар чорук узуктатканга, совет улузун бекке медреселди, аяк моральдык чорууга даянган совет нийетинде идеология аяк, улаадыкта-буурундо код рольду ойнарар чыгаашок. Кижилерини медреселди чоруу биле болжол тууду-на, олардын күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

СЭКП ТК-ның 1963 чылдын июнь 18-те болуп Пленумунга партиянын идеология аяк-биле чегерелтир сорулгаларын дугайында айтырылган чыгаалар деп турары, партиянын удууртуу органдарын аздандан үстүнө чедир бугурууга принциптер баар аде туругуна-биле хол-балбар. Чөр-чөгө өрттиргелээни идеология айтырылган тала-биле чөвөлө хулаалар совет кижиле дугайында коммунист партиянын салгып салышкынын керчилеп турар.

Бистин республиканын партия органдарына СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга төлөптү укуражырына бекетенип тура, ХХII съездин соонда идеология аяк тала-биле болуучу кылган чүгүлдери ханы аяк-биле көрүшкөн, чедип алган чедишкенин, чыгынган аяк дуржулгаларын түшүнөп, улам калбартып, чептестерин шыгымын илеретип, оларын чылдырынын чегерелерин аяп турар.

Моон түнелинде республикада партия-политиктиг аяк улам калбарган, оң утка-шынары ханылап болжол аяк-амырал-биле харылзаалык күштелип, дөштөн бөдөн. Аяк-биле чон ортузунга политиктиг аяк-биле органдар, калбартып болжол оң дөштөн бөдөн тала-биле өлгөн хей аки хегерелерин болжол дуржулгаларын чамдык паркомнар, партия аге органдарына чедип алганар.

Ам үдө республиканын барык район бугурунда бурун составтыг агиткулубригадалар аяк-биле турар апарган. Аяк-биле чонга, ылангыч ырак-узакта чурттап, аяк-биле турар кижилерге идеялик салдар чедирерини бо комплекслик аралдык партиянын ХХII съездинде төгүлдү документтерини баштай пропагандалап турган үдө Барыш-Хемчик районга тыштып үнгөн. Бодунун составтагы агитатор-лекторун, эмнеле аяк-биле болжол салдык кырымын немен алган мынд агиткулубригадалар чон ортузунга политиктиг агитацияны бугурууга-биле, аяк-биле холбалып турар.

Улу-Хем районуну ырак-узакта малчылар, бригадалар аяк-биле чыгарып недела бугурууну среда хуну «Бистин хуну» деп чоораар алап турарлар. СЭКП паркомуну индустриалдык ийи чыл мурунда доктаатынган ол «Малчылар хуну» районуну чогууну политиктиг агитацияны чыгуу кезе апарган. Среда санында малчылар үчүп турар партия, совет активтер, хей-иятты организацияларын, култура-чырыдышынын, медицина аяк-биле чыгарып политиктиг агитация тала-биле чыгуу чүгүлдери кылдып турар. Канды-да үндөп, чар артезешкин илмаш, Улу-Хемде төртүтүп үнгөн «Малчылар хуну» көлбөк дөштөнчө ап, республиканын чамдык еске райондарын малчыларын «хуну» болу берген.

Өвү районуну «Кызыл тук» колхозунда партия органдарына колхозчу аяк-ишчилерин ортузунга агитас-массалык аяк-биле органдарына ажыктык. Партия органдарынын агиткулубригадалары бодуну аяк-биле тургучу планын чорууду, доктаамал аяк-биле чедип алган. Политиктиг аяк-биле колхоз бугурууга-биле, колхозчуларын агитация-чурталга-биле сыйры холбалып, шынары бекетенинден кызыл тукучтар 1962 чылда

болжол 1963 чылдын бирги кварталында боттарынын алган хулааларын аяк-биле чедип алган. Улу-Хем районуну Ийи-Тал сууруну индигенттерини үндөп агитацияны болжол кылдып турар аяк-биле ам республиканын бугу демиселдерин билдирип аларган болгай. Ийи-Тал сууруну индигенттерини, школа директору эш Баруу-Сюрюнө баштаган индигенттер чөвөлөшкөн Жанов атыг колхозта партия органдарынын удурууга-биле тургускан, колхозчулар ортузунга чорууду политиктиг, култура-массалык болжол кижилерини аяк-биле чүгө чорууду турарлар. Олар лекцияларын, беседаларын калбартып, колхозчуларын өздөгөлгөн, бот-тыштыгы уран чыгуу көргүзүлгөн, аяк-биле турар темалык кезеңдерини органдар, сууга хей-ияттын көрүм-чүрүмү бекетиле, арагычтар-биле демиселди күштелип турган, чогуур түнелин чедип алганар.

Кымылдын педагогика институтунун башкылары болжол студенттерини Танды районун «Тилеги» колхозунда хей-ияттиг киржиле-биле аяк-биле култура университетин аяк-биле, анда барып, аяк хей аяк-биле кылган. Оң аяк-биле хей кижиле киржиле турар. Ол ишкан Току району «Май бир» колхозунда школа башкылары малчылар ортузунга агитас-массалык аяк-биле калбартып турарлар.

Республиканын болжол Кымылдын үндөп бугурууга партиянын идеология аяк-биле чегерелтир чыгарышынын мурнуку одурууда бус-турбиналык электр станциянын ады чыда калбай турар. Бо бугурууга мынд доктаамал чедишкенин чамдык чүгө чүгө? Электрстанцияда партия аге органдарынын бекке бугуруучу күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

СЭКП ТК-ның 1963 чылдын июнь 18-те болуп Пленумунга партиянын идеология аяк-биле чегерелтир сорулгаларын дугайында айтырылган чыгаалар деп турары, партиянын удууртуу органдарын аздандан үстүнө чедир бугурууга принциптер баар аде туругуна-биле хол-балбар. Чөр-чөгө өрттиргелээни идеология айтырылган тала-биле чөвөлө хулаалар совет кижиле дугайында коммунист партиянын салгып салышкынын керчилеп турар.

Бистин республиканын партия органдарына СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга төлөптү укуражырына бекетенип тура, ХХII съездин соонда идеология аяк тала-биле болуучу кылган чүгүлдери ханы аяк-биле көрүшкөн, чедип алган чедишкенин, чыгынган аяк дуржулгаларын түшүнөп, улам калбартып, чептестерин шыгымын илеретип, оларын чылдырынын чегерелерин аяп турар.

Моон түнелинде республикада партия-политиктиг аяк улам калбарган, оң утка-шынары ханылап болжол аяк-амырал-биле харылзаалык күштелип, дөштөн бөдөн. Аяк-биле чон ортузунга политиктиг аяк-биле органдар, калбартып болжол оң дөштөн бөдөн тала-биле өлгөн хей аки хегерелерин болжол дуржулгаларын чамдык паркомнар, партия аге органдарына чедип алганар.

Ам үдө республиканын барык район бугурунда бурун составтыг агиткулубригадалар аяк-биле турар апарган. Аяк-биле чонга, ылангыч ырак-узакта чурттап, аяк-биле турар кижилерге идеялик салдар чедирерини бо комплекслик аралдык партиянын ХХII съездинде төгүлдү документтерини баштай пропагандалап турган үдө Барыш-Хемчик районга тыштып үнгөн. Бодунун составтагы агитатор-лекторун, эмнеле аяк-биле болжол салдык кырымын немен алган мынд агиткулубригадалар чон ортузунга политиктиг агитацияны бугурууга-биле, аяк-биле холбалып турар.

Улу-Хем районуну ырак-узакта малчылар, бригадалар аяк-биле чыгарып недела бугурууну среда хуну «Бистин хуну» деп чоораар алап турарлар. СЭКП паркомуну индустриалдык ийи чыл мурунда доктаатынган ол «Малчылар хуну» районуну чогууну политиктиг агитацияны чыгуу кезе апарган. Среда санында малчылар үчүп турар партия, совет активтер, хей-иятты организацияларын, култура-чырыдышынын, медицина аяк-биле чыгарып политиктиг агитация тала-биле чыгуу чүгүлдери кылдып турар. Канды-да үндөп, чар артезешкин илмаш, Улу-Хемде төртүтүп үнгөн «Малчылар хуну» көлбөк дөштөнчө ап, республиканын чамдык еске райондарын малчыларын «хуну» болу берген.

Өвү районуну «Кызыл тук» колхозунда партия органдарына колхозчу аяк-ишчилерин ортузунга агитас-массалык аяк-биле органдарына ажыктык. Партия органдарынын агиткулубригадалары бодуну аяк-биле тургучу планын чорууду, доктаамал аяк-биле чедип алган. Политиктиг аяк-биле колхоз бугурууга-биле, колхозчуларын агитация-чурталга-биле сыйры холбалып, шынары бекетенинден кызыл тукучтар 1962 чылда

бирги кварталында социалист хулааларын аяк-биле чедип алган. Ол ишкан, Тес-Хемни «Чодураа», Тандынын «Революцияны чалбыжы», Каа-Хемни «Тилеги», Бин-Хемни «Кызыл тараачын» колхозтарында болжол еске-даа чамдык аяк-биле турар, бугурууга-биле политиктиг аяк-биле турар густунганын база идеология аяк-биле тематиктиг кезеңдер, конференциялар, мурнакчылар-биле ужурашылга кезеңдер, диспуттар дөштөнчө массалык хемчегелерин калбарып турарын демселеп болур.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга бекетенип үндөп бугурууга идеология аяк-биле чегерелтир чыгарышынын мурнуку одурууда бус-турбиналык электр станциянын ады чыда калбай турар. Бо бугурууга мынд доктаамал чедишкенин чамдык чүгө чүгө? Электрстанцияда партия аге органдарынын бекке бугуруучу күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга бекетенип үндөп бугурууга идеология аяк-биле чегерелтир чыгарышынын мурнуку одурууда бус-турбиналык электр станциянын ады чыда калбай турар. Бо бугурууга мынд доктаамал чедишкенин чамдык чүгө чүгө? Электрстанцияда партия аге органдарынын бекке бугуруучу күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга бекетенип үндөп бугурууга идеология аяк-биле чегерелтир чыгарышынын мурнуку одурууда бус-турбиналык электр станциянын ады чыда калбай турар. Бо бугурууга мынд доктаамал чедишкенин чамдык чүгө чүгө? Электрстанцияда партия аге органдарынын бекке бугуруучу күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга бекетенип үндөп бугурууга идеология аяк-биле чегерелтир чыгарышынын мурнуку одурууда бус-турбиналык электр станциянын ады чыда калбай турар. Бо бугурууга мынд доктаамал чедишкенин чамдык чүгө чүгө? Электрстанцияда партия аге органдарынын бекке бугуруучу күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга бекетенип үндөп бугурууга идеология аяк-биле чегерелтир чыгарышынын мурнуку одурууда бус-турбиналык электр станциянын ады чыда калбай турар. Бо бугурууга мынд доктаамал чедишкенин чамдык чүгө чүгө? Электрстанцияда партия аге органдарынын бекке бугуруучу күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга бекетенип үндөп бугурууга идеология аяк-биле чегерелтир чыгарышынын мурнуку одурууда бус-турбиналык электр станциянын ады чыда калбай турар. Бо бугурууга мынд доктаамал чедишкенин чамдык чүгө чүгө? Электрстанцияда партия аге органдарынын бекке бугуруучу күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга бекетенип үндөп бугурууга идеология аяк-биле чегерелтир чыгарышынын мурнуку одурууда бус-турбиналык электр станциянын ады чыда калбай турар. Бо бугурууга мынд доктаамал чедишкенин чамдык чүгө чүгө? Электрстанцияда партия аге органдарынын бекке бугуруучу күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга бекетенип үндөп бугурууга идеология аяк-биле чегерелтир чыгарышынын мурнуку одурууда бус-турбиналык электр станциянын ады чыда калбай турар. Бо бугурууга мынд доктаамал чедишкенин чамдык чүгө чүгө? Электрстанцияда партия аге органдарынын бекке бугуруучу күш-ажалды, нийетин керээге, коммунисттер харылзааларын көтүрүлдөнгө чогаалдык идеология киржилеги улам бекип калбар. Мынд болганда, коммунист тургузуучуларын эчир сорулга, хуи буруну практика аяк-көрсө чедишкенин шийтирелтир.

Шалыннарнын ажыл-херектери болжол планнари

УЛУГ-ХЕМНИН МАЛЧЫННАРЫНДА

СОЦИАЛИСТИГ ХУЛАЗЭГЕ

Чеди чылдын бешки чылында ажыл-агыйы онаалдарын амыралга чедишкенин күсөдиринге колхозтун малчынары боттарынын күш-ажалды улу-хууун кыдырып, боттарына бекткен хулааларын аяп турарлар. Хойжуларын хулааларын колхоз төвүнө када библиотеканын бир бундунда чараштыр бектеш, тус-тус кижилер аяк-биле кырында кылган аяк-биле каан. Хойжу коммунист Ковалыг Кызыл-оол 387 төрөн хондан 387 хураганын камгалап алган. Каларчылар Д. Бадарчи, Д. Суума олар мады кий, хур кыштагалатканар.

Колхозтун малчынары бо чылдын 275 тонна этти, 340 тонна сүттү, 24 тонна дүктү курууге садар.

ТӨЛӨПТИГ ХОЖУ

Донгак Кокпак болууну өңүд ээ-биле кады колхозтун хойжу болуп, кызымаккай күш-ажалын көргүзүп турар. Ол хойжу болуп аяк-биле келген чылдарын дургузунда колхозка чүс-чүс баш хураганарын менди аяк-биле, өстүрүп бишкан, күрүңгө чүс-чүс килограм дүктү садырыга үлүү кириштирген.

Ол өг-бүдүнө кежигүнери кыштык чыкылама соогуна-даа, чайын изинге-даа туралбай, нийтин мал аяк-биле улугерин көргүзүп турар. Олар Ула-Хеминде кыштаанда ады чүс баш хой турар каазаны өрткөн чылдын күзүнө колхозтук тууду бригаданын ке-

жигүнерини киржилеги-биле чарты тууду кылган. Бо чылдын анда чурталганын чар бажыны ажыгалга кирер. Доруга берген хураганарын турар кажаанын чыгылап аны кылган. Олар кыш-тагалашкын мурунда кажааларын септелгени болжол чыгылашкын кылып ап турарлар. Уле-Бажы — шаар малды кыштагалдынын өң-не таарымчалык чедирини берээни.

Донгак Кокпак, хойуну чаш хураганарын аяк-биле өстүрүңгө аки дуржугалды. Кышык үдө хураган турар чери ары-сыгы, чылын таарымчалык болуп. Хураганарын чым-чак чөм-биле сатып чован азырап турар. Оң азыралында турар хураганар аки өзүңөл болуп, кышты хур ашкан. Хойжуну уруу М. Кунээрма азырын аяк-биле иденейт дугайында, оң арга-дуржугалын бодунга шийткөдөп ап турар. Ол ам бестин хойга хураганарын доктаалып турган чагыштырып өңдөрүнө аваныдан туудак чок каагыра берген. Хей оодашкынын түнөнде саманчик хулааларын авашкылар ийле-хулаалар өрттирген, Оларда 283 хой төрөн, оң бот хураганарын чедирини-биле доктуртуп турарлар.

Улу-Хемнин паркому делегейин херектенер хуну—Март 8-ти таварыштыр эш Д. Кокпакты Хулаалды бекке-биле шаанаан. Билди бекке үндөшкөнгө улам сорук кирген. — Бистин кадымында холду-чак уксаанын хойлары бар. Чамдык тыва хойларын наамны улгадып кырып турар. Оларга хайындырган суданы немерде чөм кылдыр берип турар бис. Колхозтун төвүнө чок-сулай кажуу бар чоруруус ош. Бистин хонор чевисе Ам-ла дарым-дыр, моон көшкөн тере-ла кажуу бар бис. Ичканга хонувуну кыргалдады, чуудазын анда доктуртуп алган Хемдерини Кара-Даш оларларыга барып чыгалгаар бис. Малды хур кыш ажырагында кол-ла-чүсө семиртилге-ле болгай—деп, эш Кокпак чыгаалап турар.

Хойжулар бо чылдын чүс хойга онааштыр 100 хураганын, бир хойдан-на 2,2 кг дүктү кырып азырын хулаалган.

ЧАСКЫ КӨШ ҮЕЗИ

Колхозтун хойжударынын хей кезин кижин Кара-Булуна кыштагалар, чайгы чыгалгаашкынын Хемдерге өрттирер. Хойнун чуудазын болжол кыргалдадын колхозтун төвүнө чорууду. Олар Кара-Булуна колхоз төвүнө чакы көштүн үеңде Жанов атыг колхозтун «Улу-Хая» сохотун девицкарлерин таварын, хонаттап чораш чорут көкүп келерлер.

Колхозтун Кара-Булуна кыштаа хойжулары амыг хунерде колхоз төвүнө чокшумкай көкүп, хей чуудазында болжол дүк кыргалдады бекетенип турарлар.

А. ДОНГАК.

«Чодураа» колхоз.

Картофельди ынчаар көрүп болбас

Кочетов суурну таварты чоруп олурган, «Коммунизм» херелге колхозта картофель тарылгазына чү-нү кылып турарын, илангыч «Бектик шиварды картофельге чуртуг хегерелели чедири-биле хандыр дугайында» СЭКП ТК-ның Министрлер Чөвүлелинин колдө ажыл-агыйын Аяк-биле чыгарышын Кийгырынын бот-андыр дээр кандык хемчегелер ап турарын таныжып, солунга аки информация алыр-дыр деп болжол бердирин.

Септеле мастерскаянын дарганлар чегинге колхозтун даргазы Аганов Захар Фроловичке учуражы береш, үстүндө айтырып согуруга чыгаалажы бердирин.

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

— Бо чылы картофель тарылгазын кайы үдө чорулар сизер? Уре-эминер болжол чевирер шупту беле-ден боор эле, дарга?

Хүлээлгезин күсөткөш...

«Найырал» сохотуну Кара-Тыг салгырында хойжу А. Наванын Кызыл-Даш деп чеге кыштаага бо өрткөн кызыл мал чөмөкчө тала-биле байдал берге турган. Ол берге өйдө салгыра партия органдарынын шыырак малчынарын брээни Кыргыз Доржуну анда дулаалажыры-биле чоруткан.

Арып, чудан эгелен хойларын ийи шыырак хойжу чыгыш кижиде деп шыырак ажап турган, бир удаа сегидип ап шыдаан. Иччала-даа ичкан сохоттун ол чөм-кавыга бекеткен ситени доктурган, хойжуну одарже үнүп шыдаастары ба-за-ла бергедешкенин болу берген.

— Хар-чамы улуг бо кышты менди ажырып алдыр бергедөш малдардыр бо, канчалымын акил?—деп, Нава дулаалажырында сүме айтырган. А Доржу ол дугайын боду-ла-биле болжол, харылзаарын кааш-наан: «Хей-иятти, партия органдарынын меккө идеология болгай. Моон хорамча болуп болза, мен Нава-биле катай харылзаалар учуруг мен» деп, ол боданган. Бир эвес бо бугу мал мөң бодуну дижи, мындык байдалга мен таваржып келген-дир мен— деп айтырып оон салгыныга чыгаар тургустуну келген. Бинганаш, салдыган айтырыгы ол шийтирилги харылзаалар:

— Бодумуну кезип бекеткен алган ситенин бар чүве, оңу сөөртүп аяк-биле чиртар-дир, оон еске арга чок.

— Адырам, ичканга болу берге? Сен болуп база амдыралдыг кижиле болганынга хергелээш-ле кезип.

ШКОЛА АМЫДЫРАЛЫ

Олар чүгө алды харыглар, иччала-даа шко-лаже чоруп турарлар. 37 бичи чаштар хүнүндө делтем, чыркы класска чыгып кээрге кичээл эгелээр. Бичи школачылар туруп могоазым дээш 25-25 минута иштинде ийн уроку эртти-рер.

Забайкальниц Букача суурунда ортумак школада белетке клазын иччаар организа-таан. Бичи чаштар санап, бижип, чуруп, пластелин аям-буру дүрүзөр кылып, күш-куу-тура-биле кичээлдөп, язы-буру ырлары өөрө-нүп турарлар. Кысказы-биле чугалаарга олар-ның өөредилгези ажыкты чүдөр-биле холбош-

кан. Алды харыгларын үстүкү класстарның өөреникчилери шэфке алган. Олар бичи думала-рынга таарымчалыг стодларын, көргүзү мате-риалдарын кылып берген. «Тик» көрсүзү кичээл-бирги класска өөренип эгелээрине эки белеткек болур.

ЧУРУКТА: башкы Галина Григорьевна Шерба-кова алды харыг Коля Кушникове бижилге үезинде карамашты шим туларын айтып берип тур.

Фото Э. БРЮХАНЕНКОНУУ. СЭТА-ның фотохроникасы.

КҮЗЕНЧИГ ААЛЧЫ

Апрельдин аяс, чыдыг хүнүренин бирөөсинде, талгы-ла биче дүш четкен турда. Чөөн-Хемчикте Шемия Даштыг-Тей фермазыга үгектиг ак-көк автомашина Чадаана уундан дүргени аажок манчап келетеш, доктап турушкан.

— Автолавка... чаа хлеб, булка... дийкен өөрүчүгү үнер фермазың ажылдакчыларының аразыга хей-үбиле динналгылай берген.

Караанын шидери хүнге чайына-нып турган машинаның чанынга яны-буру өнүгү, арыг-силги сумка-лар туткан кижилер доран-на хей-үбиле чыгып берди.

Малчынарның, саанчыларның хере-гелдерин хандырап ол садыга кандыг барааныр келгени сонуур-гап көр дөш бистер анча база чөдө бердиңс.

— Экин, өш Намай! Силерге база-ла чөдө келдим. Мында чагаан бараанырарың эккедим — деп, даштыңдан көөрге томааның кончуг хире анык оол фермазың муракчы саанчымыга чүгү бүтү бараанырны көргүстөр тур.

— Бо-даа таарымчалыг-ла садыг-дыр, мурнунда бодуустун херегелер бараанырмысты садып алыр дөш суму, район шөптөрине тускай чорук кылып, шүүдөр турган болгай бис, ам бүгү-ле бараанырны биске шүүт эжеп турары магалыг болган — деп, садып алыкчыларнын аразында намын улгады берген бир атак өөрүшкүзүн иччаар илередип турган.

— Михаил, менө булка хлебтеп, сдобадан, пряниктеп, конфектеп...

— Экизиң аа! Чаа быжырган, барык-ла совоазың, — дийкен сөстөр бо-ла динналар турган.

Садыгым Михаил Радыгнын организа-таан ларктерарың ажык-тың малчынар ханымы-биле билген, улуг өрөктиг белен хептерин, яны-буру хептериниң даа аларга эжеп делгээрине негеп турарлар. Чопуң күзелиң баугаар ол-даа чагыгларын хандырап өш Радыгнын азаар турар.

— Силерниң ажылыңарның чөдө-диңкиңиң илдеп-тур, а чөптөстөр бар деп бодуп турар силер бе, Михаил Савельевич?

— Чөптөстөрин чөк деп болбос. Ылангы бараанырмының ассортме-низиң эвезч, чаш дүшкөп, чайың илги үези чөккүшүңа агмы үеде чайгы хептерин, быжык, элтиг илте-рини малчынар үргүчү-ле айты-рып турарлар. «Чөк» деп сөстү чөп-га чугалаарга өпчөгү кандыг дөр — деп, ол чугалады.

Михаил Савельевич май мурну-нун социалыг чарыкыңа кириш-көш, апрель айның планын хуусаа беткине, 20-ле күтөстөк. Май ай-ның болгаш чарык чыдыг бараан саарылганың планыңың ажык күөсүдериң ол база азаар турар.

Районуң автолавкаларының мур-накчы садыгымларың бирөөзиң өш Радыгнын малчынар ортузун-га садыгын калбартырыңга улга-ндыр өки эгелешкениң боттандырып чорудуп турары үстүнде көргүстү-гөн чамдык чиктерден-не бийдин-ги болду. Иччааган бо садыгмының дүрүлганың республикада бүгү-ле автолавка садыгымларыңа иштере-рини чүгүзү деп түнөлдөп бистер анча кылган бис. Ылангы малчы-нар ортузун садыгым чөк ларк-терин организа-таары автолавка садыгымларыңа эн-не белен база өит-тиг болур дээрин Михаил Савелье-вич Радыгнын ажылыңың ичкээ тодарай көргүзүп турар.

К. ХЕРТЕН.

Малчынарның, саанчыларның хере-гелер бараанырны өш Радыгнын машиназының иштинде тускай хаар-дарыңа долдур сүп алган чөдүр. Пес-тааны, аш-чөм айман-кы хей чүгү бараанырны ында бар болган.

Чөөн-Хемчик райононун баштаар чөртөң бадылан графиниң баугаар «Тыва» совокутун. Хөндөргөйде, «Большевиктин» — Шемие малчы-нарның тургаларын ол үргүчү көзүп чоруп турар. Оол келир үезиң малчынар элдөөс, машиназың док-тар чөртөң хей-хөй кижилер ол үеде чыгып келген турар.

Бараан саарылганың планың күөсүдир талазы-биле Михаил Са-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

З. ШАГДЫР.

Өвүр районда «Торгалы» колхоз-туң малы менди болгаш тур кыш-тагалың, ам малчынар чакың олар-ларга көзүп келген. Бирги квартал-да эвт садарың планың колхоз 120 хуу күтөстөк, күрүгөне 350 центнер сүтү кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

дууел самбырамыңа көрүп болур. Чинээ өш Шамак-оол 250, өш Унуш-оол 349, өш Сунай-оол 236, өш Бар 262 хоюнун, өш Азымы 218 өшкүчүн, өш Бертик-оол 25 ивезиң чаш төлүп бүтүн доруктурган. Оларның болгаш еске-даа малчы-нарның аттары хүндүлөп самбыра-мыңа кирген.

Нияттың мал ажылында мурак-чыларның аттарын колхозтун хүн-

Өг-бүлениң хөгжүмү

— Василий дээрге бажымыңга ховар олурар, еске хей үе-шагың алектөршөңгө айткың эрттерер: шим-чедикчилериң чүдөгөн, демір чоң-дур станоктарын арылган аш-таан, кандыг-бир трактор азы кээ-дө ажыл-агый машиналарының үредген кезектерин кылган турар, намы-хары улгадып кырий-даа берсе, чөдө олут чок, могоар-шы-ларды бийбес кижилер боор — деп, Улуг-Хем районун. Аркыскан суурда электрик-саесар-монтер Василий Кыргыстың дугайын өш бригадирин миңа деп чугалады.

Бо улаада мөң сонуургап чөд-рурум айтырып уран чүүл-биле долбошкан чүвө болганда, «Васи-лий-агайың» (ол чөртүн улуг, биче чоңу ону иччаар адал хүн-дүрөөр) бажымыңга бардым. Дүштөңи чөм үези. Ада богу-даа, улуг-биче уруг-дарың-даа чыгып келген, чуга-соот диннап.

— «Музыкантылар» алгыржиң чугалаарың боор чүвө-дир! — деп, ол баштактанды.

Мөң оларга чөдө бергениң хүн кончуг-ла таарымчалыг болган: ол-бо чөртөлдө ажылдап турар оолдары беаа дүш бооп адамыңа аал-ораныңа чыгып келгениң, «чыткан төсө акыңга калымал киргени»-биле домей болган.

Чөм сөздөлдө кырган Василий: — Че, оолдарың, кижилерүзү тус-тус херекселер турдулар! — деп, командиллаан сөздөлдө, дөй-лүп-ла үндүрөөр.

Ашак боду эргижирең гармон-казың тудуңган сөздөлдө, бүгү боду эскерин хона берген: артың-да-ла, сегел салы сөрдөйп, ка-рактарың хүдүмүзүң чапың кел-гериң, алган ажың дөгү берген намың оң чарыңга чөдүр анык-сык берген шыкшаң апарды.

Чодураа-байанда, Айыраа-гил-дара, Зоя-мандалың, Люда — дошпунурада, Кара-кыс — бызаң-чыңда дөш, өг-бүлениң муузыга хууаалды ол боду, а чүгө Кы-зыл-оол (оол уругтарыңың өң-үлү, тракторист) хол курут ар-тып калды.

— Херексел бар-даа болза, өң талазы-биле бистиг «курут» кижизисе бо-дур ийин, иччаажажык тускай эртемн бар кижилер-дөш, азымы Кызыл-оолга хола тавакты тугустур берди.

Өг-бүлениң хөгжүмү «Роботика» («Харакатчыгай») деп орус улустуң ырызың эгелөөр. Күүсө-лөң чөдө тергип болду.

— Концерттерге-даа, алаа ой-наарда-даа бо ырланд эгелээр, азы төп-дөра дөргө, мону кий-гил тайлырларды. — Бо мөң бүгү намыңга утундурбас ыр. Мөң чыдагааны мындагы. 1920 чыл. Шагаан-Аршыгтың Даг-Жу-гай турган кыдат барааның шөптөрүң миңа Хаалба деп чөдө турган хүрээ ламаларының бол-ган Сонам-Байыр чагыржыңың дуузы-биле ол чөк-көк-кавыңның адымы чоңун үтөп-тонап, өт-сөвиң чөк адымыңарың уругтарың, ка-дайларың күш-биле хуунап, ба-раңда эжеп ажылдадың, тура-ныңда ажылдап турганар. Ын-чын 18 харың мен. Сонам-Бай-ырын Аргалыктың даанга бир кө-дөн чылтыңың каларың, амдым-ралың кады-бергениң (чылгыч кижилер бир хүн чагыржыңга өтөтпөтү бар болза, ол аас-ке-жик турган) шыдашпай, канчал-за-даа, чоноза-даа, кууусалды өөскүп тургустунган орус чуртун-

га аштап-түрөң-даа чөрааш чөдө берилсе, эртем-нонга-даа өөрө-нип, чүвениң бир шийн тып ап-тар боор мен деп мях болганга, Хереме, Ус тавартыр, саңдар чөртө садып, кылантаар чөртө кылантап, — чорупкан мен.

Ол үеде оруска кандыг берге-лерге таварышпадың дээр! Устун орус кулактарыңды ийи-чаңгыс артыңыңың-даа миңа турду, оларга-даа ажылдап берип чор-дуң. Бо бүгүн чугалаар болза, бүдүн тоожу болур. Ус аксылдын Пашино деп суурга чөдүр ажыл-да чөраан мен. Ол үениң иштиң-де менө чаңгыс-ла чүвө чөдө утунмас. Орус тарааның Игорь Контрафьеттиң аалыңга барган, анча чурттап, ажылдап эгелөөр мен. Оң оолдары гармоникачи Родион, ырлар Тимоща олар-биле кыды ажылдап, Контрафьеттин үшкү огул апарган хүнүмдөң эгелөөр, чаа-чаа солун чүдөлдөп көрүп эгелөөрүң ол чүвө.

Ураңхай Тывазыңдыл келген мөң орус дууду сонуургап тура-рыңың Тимоща эскерип каан болгаш менө миңа дөң: «Че, Кыргыс, бис сени гармоникага өө-редир бис, сен улуг хөгжүмчү болур сен, ам Кыргыс өвөс, а Василий болур сен. Мындыг-даа аа?» — деп, актимче часкалганың. Оң бөөр-ле Василий апарганым эл чүвө.

Ол ажылдап чөдүр турган шөптө, хакас дуударың ботай өвөс өрө-лөп апкан мен. Тимоща биле Родион менди ол сууртун киноме-ханиң Андрей Митягынның аппара-туралың кежөөниң-не өөренирине менэ дуулаан, киномеханиң деп аттыңа чөдөп алыр аргалыг бол-ган мен.

Тывага революция тилөөң сөлдө-дү, элөөн каш чыдар болган-да, Василий-Кыргыс Тываыңга эртем-колхоз-даа, чараш көстөмүң чыда дөш, өг-бүлениң муузыга хууаалды ол боду, а чүгө Кы-зыл-оол (оол уругтарыңың өң-үлү, тракторист) хол курут ар-тып калды.

— Херексел бар-даа болза, өң талазы-биле бистиг «курут» кижизисе бо-дур ийин, иччаажажык тускай эртемн бар кижилер-дөш, азымы Кызыл-оолга хола тавакты тугустур берди.

Өг-бүлениң хөгжүмү «Роботика» («Харакатчыгай») деп орус улустуң ырызың эгелөөр. Күүсө-лөң чөдө тергип болду.

— Концерттерге-даа, алаа ой-наарда-даа бо ырланд эгелээр, азы төп-дөра дөргө, мону кий-гил тайлырларды. — Бо мөң бүгү намыңга утундурбас ыр. Мөң чыдагааны мындагы. 1920 чыл. Шагаан-Аршыгтың Даг-Жу-гай турган кыдат барааның шөптөрүң миңа Хаалба деп чөдө турган хүрээ ламаларының бол-ган Сонам-Байыр чагыржыңың дуузы-биле ол чөк-көк-кавыңның адымы чоңун үтөп-тонап, өт-сөвиң чөк адымыңарың уругтарың, ка-дайларың күш-биле хуунап, ба-раңда эжеп ажылдадың, тура-ныңда ажылдап турганар. Ын-чын 18 харың мен. Сонам-Бай-ырын Аргалыктың даанга бир кө-дөн чылтыңың каларың, амдым-ралың кады-бергениң (чылгыч кижилер бир хүн чагыржыңга өтөтпөтү бар болза, ол аас-ке-жик турган) шыдашпай, канчал-за-даа, чоноза-даа, кууусалды өөскүп тургустунган орус чуртун-

га аштап-түрөң-даа чөрааш чөдө берилсе, эртем-нонга-даа өөрө-нип, чүвениң бир шийн тып ап-тар боор мен деп мях болганга, Хереме, Ус тавартыр, саңдар чөртө садып, кылантаар чөртө кылантап, — чорупкан мен.

Ол үеде оруска кандыг берге-лерге таварышпадың дээр! Устун орус кулактарыңды ийи-чаңгыс артыңыңың-даа миңа турду, оларга-даа ажылдап берип чор-дуң. Бо бүгүн чугалаар болза, бүдүн тоожу болур. Ус аксылдын Пашино деп суурга чөдүр ажыл-да чөраан мен. Ол үениң иштиң-де менө чаңгыс-ла чүвө чөдө утунмас. Орус тарааның Игорь Контрафьеттиң аалыңга барган, анча чурттап, ажылдап эгелөөр мен. Оң оолдары гармоникачи Родион, ырлар Тимоща олар-биле кыды ажылдап, Контрафьеттин үшкү огул апарган хүнүмдөң эгелөөр, чаа-чаа солун чүдөлдөп көрүп эгелөөрүң ол чүвө.

Ураңхай Тывазыңдыл келген мөң орус дууду сонуургап тура-рыңың Тимоща эскерип каан болгаш менө миңа дөң: «Че, Кыргыс, бис сени гармоникага өө-редир бис, сен улуг хөгжүмчү болур сен, ам Кыргыс өвөс, а Василий болур сен. Мындыг-даа аа?» — деп, актимче часкалганың. Оң бөөр-ле Василий апарганым эл чүвө.

Ол ажылдап чөдүр турган шөптө, хакас дуударың ботай өвөс өрө-лөп апкан мен. Тимоща биле Родион менди ол сууртун киноме-ханиң Андрей Митягынның аппара-туралың кежөөниң-не өөренирине менэ дуулаан, киномеханиң деп аттыңа чөдөп алыр аргалыг бол-ган мен.

Тывага революция тилөөң сөлдө-дү, элөөн каш чыдар болган-да, Василий-Кыргыс Тываыңга эртем-колхоз-даа, чараш көстөмүң чыда дөш, өг-бүлениң муузыга хууаалды ол боду, а чүгө Кы-зыл-оол (оол уругтарыңың өң-үлү, тракторист) хол курут ар-тып калды.

— Херексел бар-даа болза, өң талазы-биле бистиг «курут» кижизисе бо-дур ийин, иччаажажык тускай эртемн бар кижилер-дөш, азымы Кызыл-оолга хола тавакты тугустур берди.

Өг-бүлениң хөгжүмү «Роботика» («Харакатчыгай») деп орус улустуң ырызың эгелөөр. Күүсө-лөң чөдө тергип болду.

— Концерттерге-даа, алаа ой-наарда-даа бо ырланд эгелээр, азы төп-дөра дөргө, мону кий-гил тайлырларды. — Бо мөң бүгү намыңга утундурбас ыр. Мөң чыдагааны мындагы. 1920 чыл. Шагаан-Аршыгтың Даг-Жу-гай турган кыдат барааның шөптөрүң миңа Хаалба деп чөдө турган хүрээ ламаларының бол-ган Сонам-Байыр чагыржыңың дуузы-биле ол чөк-көк-кавыңның адымы чоңун үтөп-тонап, өт-сөвиң чөк адымыңарың уругтарың, ка-дайларың күш-биле хуунап, ба-раңда эжеп ажылдадың, тура-ныңда ажылдап турганар. Ын-чын 18 харың мен. Сонам-Бай-ырын Аргалыктың даанга бир кө-дөн чылтыңың каларың, амдым-ралың кады-бергениң (чылгыч кижилер бир хүн чагыржыңга өтөтпөтү бар болза, ол аас-ке-жик турган) шыдашпай, канчал-за-даа, чоноза-даа, кууусалды өөскүп тургустунган орус чуртун-

га аштап-түрөң-даа чөрааш чөдө берилсе, эртем-нонга-даа өөрө-нип, чүвениң бир шийн тып ап-тар боор мен деп мях болганга, Хереме, Ус тавартыр, саңдар чөртө садып, кылантаар чөртө кылантап, — чорупкан мен.

Ол үеде оруска кандыг берге-лерге таварышпадың дээр! Устун орус кулактарыңды ийи-чаңгыс артыңыңың-даа миңа турду, оларга-даа ажылдап берип чор-дуң. Бо бүгүн чугалаар болза, бүдүн тоожу болур. Ус аксылдын Пашино деп суурга чөдүр ажыл-да чөраан мен. Ол үениң иштиң-де менө чаңгыс-ла чүвө чөдө утунмас. Орус тарааның Игорь Контрафьеттиң аалыңга барган, анча чурттап, ажылдап эгелөөр мен. Оң оолдары гармоникачи Родион, ырлар Тимоща олар-биле кыды ажылдап, Контрафьеттин үшкү огул апарган хүнүмдөң эгелөөр, чаа-чаа солун чүдөлдөп көрүп эгелөөрүң ол чүвө.

Ураңхай Тывазыңдыл келген мөң орус дууду сонуургап тура-рыңың Тимоща эскерип каан болгаш менө миңа дөң: «Че, Кыргыс, бис сени гармоникага өө-редир бис, сен улуг хөгжүмчү болур сен, ам Кыргыс өвөс, а Василий болур сен. Мындыг-даа аа?» — деп, актимче часкалганың. Оң бөөр-ле Василий апарганым эл чүвө.

Ол ажылдап чөдүр турган шөптө, хакас дуударың ботай өвөс өрө-лөп апкан мен. Тимоща биле Родион менди ол сууртун киноме-ханиң Андрей Митягынның аппара-туралың кежөөниң-не өөренирине менэ дуулаан, киномеханиң деп аттыңа чөдөп алыр аргалыг бол-ган мен.

Тывага революция тилөөң сөлдө-дү, элөөн каш чыдар болган-да, Василий-Кыргыс Тываыңга эртем-колхоз-даа, чараш көстөмүң чыда дөш, өг-бүлениң муузыга хууаалды ол боду, а чүгө Кы-зыл-оол (оол уругтарыңың өң-үлү, тракторист) хол курут ар-тып калды.

— Херексел бар-даа болза, өң талазы-биле бистиг «курут» кижизисе бо-дур ийин, иччаажажык тускай эртемн бар кижилер-дөш, азымы Кызыл-оолга хола тавакты тугустур берди.

Өг-бүлениң хөгжүмү «Роботика» («Харакатчыгай») деп орус улустуң ырызың эгелөөр. Күүсө-лөң чөдө тергип болду.

— Концерттерге-даа, алаа ой-наарда-даа бо ырланд эгелээр, азы төп-дөра дөргө, мону кий-гил тайлырларды. — Бо мөң бүгү намыңга утундурбас ыр. Мөң чыдагааны мындагы. 1920 чыл. Шагаан-Аршыгтың Даг-Жу-гай турган кыдат барааның шөптөрүң миңа Хаалба деп чөдө турган хүрээ ламаларының бол-ган Сонам-Байыр чагыржыңың дуузы-биле ол чөк-көк-кавыңның адымы чоңун үтөп-тонап, өт-сөвиң чөк адымыңарың уругтарың, ка-дайларың күш-биле хуунап, ба-раңда эжеп ажылдадың, тура-ныңда ажылдап турганар. Ын-чын 18 харың мен. Сонам-Бай-ырын Аргалыктың даанга бир кө-дөн чылтыңың каларың, амдым-ралың кады-бергениң (чылгыч кижилер бир хүн чагыржыңга өтөтпөтү бар болза, ол аас-ке-жик турган) шыдашпай, канчал-за-даа, чоноза-даа, кууусалды өөскүп тургустунган орус чуртун-

га аштап-түрөң-даа чөрааш чөдө берилсе, эртем-нонга-даа өөрө-нип, чүвениң бир шийн тып ап-тар боор мен деп мях болганга, Хереме, Ус тавартыр, са

БЭДЧ-нің күүскомунун хуралы

ВАРШАВА. (СЭТА). БЭДЧ-нің күүскомунун Москва болуп эртин беши хуралынын үлгөз алган шимтирин өзүгар чыгарып, Бот-бонгга экономиктигу дузалалыга чөвөлениниң күссөччи номитетинин алыгы хуралы Варшавада аяптыгынган.

Чөвөлениң кежигүнери чурттарым төлзөлекчилери: Болгарияның Улус Республикасының Министрлер Чөвөлениниң Даргазының оралакчысы С. Тодоров, Венгр Улус Республикасының Министрлер Чөвөлениниң Даргазының оралакчысы А. Апро, Герман Демократтыг Республикасының Министрлер Чөвөлениниң Даргазының оралакчысы Б. Лейшнер, Моол Улус Республикасының Министрлер Чөвөлениниң Даргазының бири оралакчысы Д. Моложанов, Польша Улус Республикасының Министрлер Чөвөлениниң Даргазының оралакчысы П. Ярошевич, Румын Улус Республикасының Министрлер Чөвөлениниң Даргазының оралакчысы А. Бурлазану, ССРЭ-нің Министрлер Чөвөлениниң Даргазының оралакчысы М. Лессинг, Чехословакияның Социалисттик Республикасының чазамын Даргазының оралакчысы О. Шимунек олар хуралдың ашылында кирип турар.

Польша Улус Республикасының төлзөлекчи, Министрлер Чөвөлениниң Даргазының оралакчысы П. Ярошевич күссөччи номитеттин хуралын даргалар турар.

Контрреволюция буурашыкыга таварышкан

ГАВАНА. СЭТА-ның корреспондентин Р. Инзевитин дамычып турары болза:

Күрүнениң аймыл чок чорууун органын чурттуң иштинде чакыт контрреволюстуг болушту ууттаар талазы-биле уууг аякка чоруу турар. АКШ-тын төп разведка эргеледин чоруу турары контрреволюстуг идегеттер уаучу тургузуга ууур хоралакчы аякка-чоруулука кылдыр оралдагы турар.

Чокта чаа Күрүнениң аймыл чок чорууун органын «национал координатор» дээр «трипле-А» бөлүктө контрреволюстуг идегеттерин баштынарнын бригади Эмиллио Виктор Льюфриво Боффиди тууду чорууда.

Чокта чаа Гаванын төлзөлекчи паралага конференцияны органылашкан, апаз Льюфриво боффиди журналистерин айтырыгына хара.

рылып, Кубага ууур төп-разведка эргеледин хоралакчы аякка-чоруу-дулазын хевирлерин болгаш аргаларын сойгалаан. Мөн турганын контрреволюстуг организацианын салбарлары АКШ-тын яны-бүрү хорайларында, а ол ышка Венесуэла, Доминикан Республикада, Пуэрто-Рикада бар турган чөвө деп, Льюфриво чутаалаан.

Революсту Кубага ууур даштыкыдан, хамкытып мурунда Америка-ның Каттышкан Штаттарын «Левискарривен» боттанлыгы турар ишти хоралакчы аякка-чоруулука ишти контрреволюция чүгө дуура болуу ойнап турар деп, Льюфриво база меделган. Ол «дуураал роль» болза террористи үлгилерин, хоралакчы чорукту болгаш еске-да ол ышка чүгөлерин кылдыр, чуртка дүшүрүлгө байдалы доктаамал тургузар сорулгаган.

Бүгү куба дерин кемчелерин алдырыче революсту чазакты алба-даар, оң даразында ол дерин кемчелерин куба ууус болуун чазамга ууур демесеки турарынын база Кубага ууур агресси үлгилерин шыныктарынын херечи бадыткалды кылдыр даштык чурттарга көргүзөр сорулгагы турар.

Виниян камгалакчы адвокат Н. К. Боровик сөс алган. Гривали Вини кара бажында турган үезинде болгаш суутагы турар үезинде бөдөнү үлгилерине, бөдөнү кеминг херезге шыг үезин берген болгаш койну болган. Ичинде ол бөдөнүң дерин чингелери-биле ителгесе болгаш судка шыг өчүктү берип турган.

Пеньковский болгаш даштыкы разведкаларын харылдаачыны чактыс Вини турган дээр болза арай эчок боор. Бир эвес суд сандагына Вини-биле казы Аккррой болгаш Кинг, Майл, Александр болгаш Ослоф, Чизхолм ашак-калай олар кады турган болза Виниян буруу улам эвезээр турган ийик.

Адвокат Н. К. Боровик Вини күрөне ялалакчынын негезин хуусаада камса хуусаа иштинде шиндерин суудаларын дилген.

Суудагы турарларын өчү, херездерин коргузулгери, экспертизаларын материалдары, күрөне ялалакчынын чутаасы Пеньковский болгаш Виниян кеминг херезтерин тодаргай-биле аилереткен.

Н. ЖЕЛЕЗНОВ, Б. ЛУКЬЯНОВ, А. РОМАНОВ, А. СЕРБИН. (СЭТА-ның тускай корреспонденттери).

Чунар бажыңнар дугайында

Бизде алды чунар бажың аякка чоруу турар. Олардан аякка чоруу турары кудумчууна бир утга-ла 50 киж, база Улу-Хемин он талазы өрнү Набережная куумчууна 16 киж чунуп болуп чунар бажыңнары тулуп турар.

Хоорайның коммунал аякка-агы дерин чунар бажыңнар коллективни (директору эш Горновыч) чунар бажыңнарга таарымчалык байдаларын тургузары дээр эрчи чунар бажыңнарын септе, чаа чунар бажыңнары тулуп технологиянык пестелдеринге дүшүрт турарын, аларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Иш чунар бажыңнын аякка-агы бөрөлөп. Күрседи кудумчууна көр дугар чунар бажың сөс чыл аяк аякка чоруу турар, оң талазы арнг, хевир ама-ла чаа. А. С. Петрова бо чунар бажың аякка чоруу билек-ле өң масири болуп аякка чоруу турарын, оларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Иш чунар бажыңнын аякка-агы бөрөлөп. Күрседи кудумчууна көр дугар чунар бажың сөс чыл аяк аякка чоруу турар, оң талазы арнг, хевир ама-ла чаа. А. С. Петрова бо чунар бажың аякка чоруу билек-ле өң масири болуп аякка чоруу турарын, оларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Хоорайның коммунал аякка-агы дерин чунар бажыңнар коллективни (директору эш Горновыч) чунар бажыңнарга таарымчалык байдаларын тургузары дээр эрчи чунар бажыңнарын септе, чаа чунар бажыңнары тулуп технологиянык пестелдеринге дүшүрт турарын, аларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Иш чунар бажыңнын аякка-агы бөрөлөп. Күрседи кудумчууна көр дугар чунар бажың сөс чыл аяк аякка чоруу турар, оң талазы арнг, хевир ама-ла чаа. А. С. Петрова бо чунар бажың аякка чоруу билек-ле өң масири болуп аякка чоруу турарын, оларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Иш чунар бажыңнын аякка-агы бөрөлөп. Күрседи кудумчууна көр дугар чунар бажың сөс чыл аяк аякка чоруу турар, оң талазы арнг, хевир ама-ла чаа. А. С. Петрова бо чунар бажың аякка чоруу билек-ле өң масири болуп аякка чоруу турарын, оларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

оларын дык чазык, өздөк хууда ал тургалыгы, чунар бажың иштин таарымчалык болганы дээр чунар бажың аякка чорууларынын коллективни өөрүп четтеринин илердин турганар. Н. Фролова. Иңдик бажыңнарынын номчан кижки бүртү чунар бажың аякка чорууларынын кызыл кызыл күш-ащылы болуп калы боор. Ичинде бо чунар бажыңнын коллективни күш-ащылы каргу дүгүлери белки. Бириг кварталдын планин 103,8 хуу күссөдип, 3100 рубльдин ордузын кирген. Бо чунар бажыңга 20.700 кижки чунган.

Дружба болгаш Комсомольская кудумчуларынын белдинде туруп туур хоорайның төп бир болгаш иш дугар чунар бажыңнарынын орду-галы хей, ичинде-ла аякка чоруу конук багы. Республиканы Коммунал аякка-агы министрствозунуң тулуп-септеге эргелединин тулуптурар иш дугар чунар бажыңны арткин чымыл чалыла септе келген. Баштайгы хүнерде оң ишти арнг, эр-херекселер четчир, хей уштур, иштик өрөз чамыга буфет, баш таарың чөв аякка чоруу болгай. А бо чылдың өтөндө эргеледин, оң аякка басырар эргеледин. Оң чылдагыны суг, бус, апаз даштыкыларынын системаны багы септени база чамык аякка чоруунын харысалга чөвү болу. Ол иш чунар бажыңны үш көтөл ийлер кылдыр тургускан. Ам иш көтөл аякка чоруу турар, а ушкү көтөлү септеп турар тулуп-септеге эргелединин тулуптурары тууубу болгаш еске-ла тулуп материалдарын чөвү-биле иш чылып туруп берген. Чунар бажыңнын одакчысы Д. Индикеева аякка хей угаа озадып кэп, сугу чөвүр үезинде иштинде турган. Чунар бажың келген кижилер суг иштинде манап, хей үш-якты хей өртүрер ужурга таварыш турган. Апрель айда Индикеева калды-ла чылдагы чөвү бөдөнүң ий-чачан оң аякка чоруу турган. Иңдик аякка-агыны эвес чоруктарга чуртталгаларын таарымчалык турар чөвүр.

Хоорайның коммунал аякка-агы дерин чунар бажыңнар коллективни (директору эш Горновыч) чунар бажыңнарга таарымчалык байдаларын тургузары дээр эрчи чунар бажыңнарын септе, чаа чунар бажыңнары тулуп технологиянык пестелдеринге дүшүрт турарын, аларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Иш чунар бажыңнын аякка-агы бөрөлөп. Күрседи кудумчууна көр дугар чунар бажың сөс чыл аяк аякка чоруу турар, оң талазы арнг, хевир ама-ла чаа. А. С. Петрова бо чунар бажың аякка чоруу билек-ле өң масири болуп аякка чоруу турарын, оларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Иш чунар бажыңнын аякка-агы бөрөлөп. Күрседи кудумчууна көр дугар чунар бажың сөс чыл аяк аякка чоруу турар, оң талазы арнг, хевир ама-ла чаа. А. С. Петрова бо чунар бажың аякка чоруу билек-ле өң масири болуп аякка чоруу турарын, оларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Иш чунар бажыңнын аякка-агы бөрөлөп. Күрседи кудумчууна көр дугар чунар бажың сөс чыл аяк аякка чоруу турар, оң талазы арнг, хевир ама-ла чаа. А. С. Петрова бо чунар бажың аякка чоруу билек-ле өң масири болуп аякка чоруу турарын, оларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Иш чунар бажыңнын аякка-агы бөрөлөп. Күрседи кудумчууна көр дугар чунар бажың сөс чыл аяк аякка чоруу турар, оң талазы арнг, хевир ама-ла чаа. А. С. Петрова бо чунар бажың аякка чоруу билек-ле өң масири болуп аякка чоруу турарын, оларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

Иш чунар бажыңнын аякка-агы бөрөлөп. Күрседи кудумчууна көр дугар чунар бажың сөс чыл аяк аякка чоруу турар, оң талазы арнг, хевир ама-ла чаа. А. С. Петрова бо чунар бажың аякка чоруу билек-ле өң масири болуп аякка чоруу турарын, оларны чаа эр-херекселер-биле бүртү берилерин челип аларынын талазы-биле апаз аякка чоруу кылган.

СПОРТКА ХАВДЫКШЫЛДЫГ ДЫШТАНЫЧЫЛАР

Балгазында Республика санатта өйдөлдө даштыкы турарлар спорттук яны-бүрү хевирлеринге хандыкшылдылгар. Чокта чаа анаа боода-ла маргылаазы болган. Орта эр улустан 15 киж, херезжерден дээр 5 адмык киришкен. 50 мергерге ар улустан бириг черин М. Сербин-оол алган, херезжерден И. Оми эвезен.

Шидыра маргылаазы база солун

КАНАДАНЫН ЧОНУНУ САНЫ

ОТТАВА. (СЭТА). 1963 чылдың апрель 1-де Канаданың чону 18 миллион 846 муң кижи болган. Эрткен чылдың апрель 1-ден чонун саны 338 муң кижиге сейек өскөн.

Редатор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Черни—тараачыннарга

ГАВАНА. (СЭТА). Аграр болгаш колонизация айтырыгынын талазы-биле мексика департаментинин начальни Роберто Барриостун чөдөрүканы болза, департаментиниң мергүлүк чүгө-бүртүкелни өзүгар алгыра, чурта аякка чоруу турар болуп бир миллион гектар болган, ол чери тараачыннарын ортузунга үлөс болур.

Мөөн-биле холбаштар Пресса Латина агентлидин Мехикодан чыгарып турары болза, «чүгө бо бир миллион гектар чери эвес, хары база бүгү-ле аякка чоруу турар черин тараачыннарга үлөс берип негеп турар бис» деп Национал тараачын конфедерацианын чингине секретары Кабьер Рохо Гомес чутаалаан.

Даштыкы медээ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Америк күрүндери организациаы Гаити биле Доминикан Республиканын апаз база маргылаанын тайбыл таарыштыр шимтирлери-биле тускай комиссияны ол чурттарга чорудар деп шимтирлери хууза алган.

Моон мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Мөөн мурундагы комиссия херезтик байдалын чүгө истап көр эргелип турган болза, бо комиссия болза түгөлдүшкүнниң ууткалары-биле канды-да кемчелерин алды эргелип.

Куба улус карак кызыл аякка чоруу турар. Чигар тростник кезеринин чарыкыга хөй-хөй муң кижилер эки-тура-биле кирип турар. Чурхута: кезип каан тростникти «Мануэль Мартинес Прието» заводтук плантациясында чурдуу турары. Пресса Латина—СЭТА-ның фотоу.

Ырныңындыналган

Ада-чурттуң Улуг дайынында өлгөн шүлүкчү И. Уткинниң бөгүн 60 харлааныга Төгөүзү кыска-даа бол, доңчу-даа бол Төрөөн чуртун өкпелетпезен эжим чүве. Түмен чоңунд аас-кежин, чолу дээштин... Дүң-өздөс дивейн хайын чорзан кижки. Ада-чуртту араатандан камгалаар дээр, Амы-тынын харам чокка берген-дир сен, Ачай, ава, ажы-төлдүң салымы дээр, Арбын күжүң, алыс күзөөн өргезен-дир сен, Демир жүжүң дайынынары «шиштеп» турда Демир чыда ышкаш, чидиг, өткүт турду, Демиселдин одун орта шүтлүп кирип, Денежириниң начын ышкаш чорзан ийик. Ырлар чоран эрес ырын ындыналган, Ырак, чокта кижилерни хайындырды. С. САМБА-ЛОНДУП.

ӨСКЕРЛИКЧИНИН МОРАЛЫ

(ССРЭ-нің Дээди судунуң залындан материал)

Шпюнар Пеньковский болгаш Вини оларын суудаан суд чорудула-газы уламчылал турган. Суудаан турарларын байсаан турар үезе Пеньковский болгаш оң харылдаачынын шпюнар аякка-чоруулука чымыл чалыла септе келген. Баштайгы хүнерде оң ишти арнг, эр-херекселер четчир, хей уштур, иштик өрөз чамыга буфет, баш таарың чөв аякка чоруу болгай. А бо чылдың өтөндө эргеледин, оң аякка басырар эргеледин. Оң чылдагыны суг, бус, апаз даштыкыларынын системаны багы септени база чамык аякка чоруунын харысалга чөвү болу. Ол иш чунар бажыңны үш көтөл ийлер кылдыр тургускан. Ам иш көтөл аякка чоруу турар, а ушкү көтөлү септеп турар тулуп-септеге эргелединин тулуптурары тууубу болгаш еске-ла тулуп материалдарын чөвү-биле иш чылып туруп берген. Чунар бажыңнын одакчысы Д. Индикеева аякка хей угаа озадып кэп, сугу чөвүр үезинде иштинде турган. Чунар бажың келген кижилер суг иштинде манап, хей үш-якты хей өртүрер ужурга таварыш турган. Апрель айда Индикеева калды-ла чылдагы чөвү бөдөнүң ий-чачан оң аякка чоруу турган. Иңдик аякка-агыны эвес чоруктарга чуртталгаларын таарымчалык турар чөвүр.

Олар автомашинна-биле 1962 чылда Вини Шереметьеводан «Украина» гостиницага чедирип келген. Шереметьеводан бир херектик кижки (ол болза Вини болган) эвезиле деп, ол Рудоскийден дилген. «Истин өңүчүсү ол, бис оң чедирип чамгалалын хандырып турар совет хообунуң чыныгы херектик материалдарын шыныгы-биле бүгү талазын шиделгези. Пеньковскийниң үлгелерин кеминг херез «еске-даа аар болза шимтирин турар кижиге хамарыштыр чөвүтү бичи-лаз байдаларын өрөөнү көргөне меңээ дуузалан деп, ол чутаалаан. Пеньковскийни суудагы турарынын сандайына чедирип келген чылдагынарга адвокат доктаган. Чедикшинни кандыг-лаа орук-биле чедип алыр сорулга Пеньковскийни суд сандайына чедирген. Ичинде гаш ол Төрөөн чуртунуң соңуурагы утуп, өскерликте алпарган.

Шимтирин турар Пеньковский бөдөнү үлгелген кеминг херезиниң аарын болгаш үлгелген чазырыларын кеминг билген, ол ышкаш ителге органын хандык чамдык байдаларын илередиреде дуузалга. Пеньковскийниң дуузазы-биле америк болгаш англ элчин черлеринде аякка чоруу дипломат паспорттарын шыныктары күрүнениң аймыл чок чорук органынын илереткен. Камгалакчы К. Н. Апраксин Пеньковскийниң амы-тынын арттырарын дилген.

Чедикшинни кандыг-лаа орук-биле чедип алыр сорулга Пеньковскийни суд сандайына чедирген. Ичинде гаш ол Төрөөн чуртунуң соңуурагы утуп, өскерликте алпарган. Шимтирин турар Пеньковский бөдөнү үлгелген кеминг херезиниң аарын болгаш үлгелген чазырыларын кеминг билген, ол ышкаш ителге органын хандык чамдык байдаларын илередиреде дуузалга. Пеньковскийниң дуузазы-биле америк болгаш англ элчин черлеринде аякка чоруу дипломат паспорттарын шыныктары күрүнениң аймыл чок чорук органынын илереткен. Камгалакчы К. Н. Апраксин Пеньковскийниң амы-тынын арттырарын дилген.

Чедикшинни кандыг-лаа орук-биле чедип алыр сорулга Пеньковскийни суд сандайына чедирген. Ичинде гаш ол Төрөөн чуртунуң соңуурагы утуп, өскерликте алпарган. Шимтирин турар Пеньковский бөдөнү үлгелген кеминг херезиниң аарын болгаш үлгелген чазырыларын кеминг билген, ол ышкаш ителге органын хандык чамдык байдаларын илередиреде дуузалга. Пеньковскийниң дуузазы-биле америк болгаш англ элчин черлеринде аякка чоруу дипломат паспорттарын шыныктары күрүнениң аймыл чок чорук органынын илереткен. Камгалакчы К. Н. Апраксин Пеньковскийниң амы-тынын арттырарын дилген.

Чедикшинни кандыг-лаа орук-биле чедип алыр сорулга Пеньковскийни суд сандайына чедирген. Ичинде гаш ол Төрөөн чуртунуң соңуурагы утуп, өскерликте алпарган. Шимтирин турар Пеньковский бөдөнү үлгелген кеминг херезиниң аарын болгаш үлгелген чазырыларын кеминг билген, ол ышкаш ителге органын хандык чамдык байдаларын илередиреде дуузалга. Пеньковскийниң дуузазы-биле америк болгаш англ элчин черлеринде аякка чоруу дипломат паспорттарын шыныктары күрүнениң аймыл чок чорук органынын илереткен. Камгалакчы К. Н. Апраксин Пеньковскийниң амы-тынын арттырарын дилген.

Чедикшинни кандыг-лаа орук-биле чедип алыр сорулга Пеньковскийни суд сандайына чедирген. Ичинде гаш ол Төрөөн чуртунуң соңуурагы утуп, өскерликте алпарган. Шимтирин турар Пеньковский бөдөнү үлгелген кеминг херезиниң аарын болгаш үлгелген чазырыларын кеминг билген, ол ышкаш ителге органын хандык чамдык байдаларын илередиреде дуузалга. Пеньковскийниң дуузазы-биле америк болгаш англ элчин черлеринде аяк